

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שב"ק פרשת ואתחנן - ראה תשע"ב לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תשי"ח

— פרשת ואתחנן —

סעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

כמו שדרשו (תענית ב.) ולעבדו בכל לבבכם (דברים יא-יג), איזהו עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה ע"כ. ומכל מקום צריך להוציא התפלה גם בפה, והרהור לאו כדיבור דמי (ברכות לא.). ואם כן התפלה מורכבת מעבודה שבלב עם הפה יחד, ואיתא בספח"ק דתפלה בלי כוונה הוא כגוף בלי נשמה, ואם חסר הנשמה הוא גוף מת שאין בו חשיבות ותועלת. ולכן המתפלל בכוונה זהו תפלה שלימה, אבל אם חסר הכוונה אין זה תפלה שלימה, כי חסר ממנו עבודת הלב.

ויש לומר עוד בכוונת חז"ל תפלה שלימה, כי סדר התפלה מורכבת מברכת השחר ופסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע עד שמגיע להתפלה, והם נגד עליית הדי' עולמות, שעולה תפלתו מעולם עד עולם עד שמגיע לפני הכסא הכבוד. וסיום התפלה של אשרי ובא לציון וכו', הוא ירידת השפע מעולם לעולם עד למטה, ומי שמתפלל ולא משלים תפלתו מאדון עולם עד אדון עולם, העלה תפלתו למעלה אבל חיסר ירידת השפע למטה, ולכן לא נענה. ורק המתפלל תפלה שלימה ולא מחסר סופה, זה נענה שמקבל מירידת השפע, אבל מי שתפלתו אינו שלימה חסר ממנו ירידת השפע ולכן לא נענה.

אבל אכתי הדבר פליאה, איך יתכן שיורד למטה או עולה לגרדום, ונפשו נתונה בצרה עד גזירת דין מות, ועומד להתפלל ולבקש רחמים, ולא יכוין

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור (ג-כג). ברש"י אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם (ספרי כג) ע"כ. ויש להבין טעם הדבר.

ונראה דאיתא בגמרא (ראש השנה יח:) היה רבי מאיר אומר שנים שעולין למטה וחולין שוה, וכן שנים שעולים לגרדום [בית וועד שדנין בו נפשות להריגה] ודינם שוה [שניהם נתפסו על דבר אחד], זה ירד וזה לא ירד [מן המטה], זה נצול וזה לא נצול [מן הוועד], מפני מה זה ירד וזה לא ירד זה נצול וזה לא נצול. זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה. ומפני מה זה התפלל ונענה וזה לא נענה. זה שהתפלל תפלה שלימה [נתכוין] נענה, וזה שלא התפלל תפלה שלימה לא נענה ע"כ. ובספר גן רוה בשם ספר אהל מועד כתב לבאר בזה הכתוב (דברים ד-כט) ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, דפתח הכתוב בלשון רבים 'ובקשתם', וסיים בלשון יחיד 'ומצאת'. אך האמת הוא כי יתכן ששני בני אדם יבקשו רחמים מאת ה', ובקשתם משם את ה' אלקיכם, אף על פי כן ומצאת, רק האחד מוצא, משום כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, שביקש והתפלל בכוונה הראויה, ועל כן השיג בקשתו ודפח"ח.

והנה מה שקרא לתפלה בכוונה בתואר תפלה שלימה, כי באמת עיקר התפלה הוא בלב,

המיועדים למות שיחפרו קבריהם, היינו משום שהוצרכו כל הדור כפרה על חטא המרגלים, ובמה שהשכיבו עצמם בקבריהם שנה אחר שנה, נתעוררו בהזכרת יום המיתה לשוב אל ה' בכל לב. - אמנם שמעתי לפרש בזה, כי בכל שנה ושנה כאשר נכנסו לשכב בקבריהם, ידע כל אחד בנפשו כי רק אחד מארבעים ימותו בשנה זו, שבכל שנה מתו רק ט"ו אלף, ואם כן תפלתו לה' לא היתה רק על אותו אחוז של אחד מארבעים שלא ימות הוא. אמנם בשנה האחרונה כאשר נשארו הט"ו אלף האחרונים, הם ידעו בבירור כי אין להם מנוס בזה, ובודאי ימותו, וכאשר הפילו תפלה ותחנונים, הרי היתה זו תפלה שלימה, השלך על ה' יהבך, ולכן באמת זכו הם לישועה ולא מתו ודפח"ח. וזהו כונת חז"ל שמי שהתפלל תפלה שלימה נענה, היינו כאשר לא היה לו שום בטחון עצמי, רק מאה אחוזים הוא תלוי בידו של הקב"ה, ורק ה' יוכל להושיעו מתחלתו ועד סופו, בתפלה כזו נענים.

והנה הצדיקים שיש להם לתלות במעשיהם הטובים, יתכן שירגישו עצמם מובטח קצת בישועתם מכח מעשיהם הטובים שמגיע להם ישועה, ואז תפלתם אינה תפלה שלימה להיות נענים. על כן הצדיקים בשעת תפלתם אין תולין במעשיהם טובים, וכדלים וכרשים דופקים הם על פתחי שמים, כאלו הם פשוטי העם, ותלויים כל כולו רק בחסד ה', ואין מבקשים אלא מתנת חנם, כעני העומד בפתח, ותפלה כזו היא תפלה שלימה לפעול ישועה ורחמים, ולכן הוצרך ה' לומר לו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, כי תפלות כאלו בוקעים רקיעים לפעול ישועה.

ואיתא בגמרא (עירובין נד.) רבא רמי, כתיב (תהלים א-א) תאות לבו נתת לו [שבועד שמתאוה באה לו תאותו עד שלא ישאלנה], וכתיב וארשת שפתיו בל מנעת סלה. זכה תאות לבו נתת לו, לא זכה [צריך להתמקמק ולהצטער] ארשת שפתיו בל מנעת סלה ע"כ. ויש לומר בביאורו על פי מה שכתב בערוגת הבשם בפרשתינו (אות ב) במה דאיתא במדרש רבה (ב-א) אדם מישראל שהיה עומד ומתפלל יכול ישמיע קולו, כבר פרשה חנה, שנאמר (שמואל א א-ג) וחנה היא מדברת על לבה ע"ש. והענין הוא כי תפלה היא רק דביקות ויחוד, וזה אי אפשר כל זמן שיש לו בטחון על שום נברא. ולכן תיקנו רז"ל בתפלה כי א-ל מלך רופא נאמן ורחמן אתה, כלומר דכל עיקר מה שאני מתפלל הוא לפנות עצמי מבטחון על שום נברא, ולידע באמונה שלימה שאין שום

בתפלתו, וכי אטו בשופטני עסקינן, שמאמין בכח התפלה ולא יכוין בתפלתו. ויש לומר הכוונה, כי לפעמים האדם עושה השתדלות רב לחלץ עצמו ממיצר, ורואה הצלחה בפעולתו, אך מכיר הוא כי אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר, ובלי הסכמה מלמעלה לא יוכל להשלים עצתו, על כן הוא מתפלל. ולדוגמא החולה שהמציאו לו רופא מופלג, עם תרופות טובות, והרופא מחזקהו כי יש סכום רב של מתרפאים. והחולה מרגיש עצמו מובטח כששים ושבעים אחוזים, והוא מבקש רחמים על השלשים אחוזים שלא יהא בו מכשול. או שעולה לגרדום, והזמינו לו עורך דין טוב, ויש לו קשרים עם אנשי המלכות, ומרגיש עצמו קצת בטוח שיצא לחירות, ומתפלל שלא יודמן לו מכשולות, וזהו תפלה שאינה שלימה, שהרי מתפלל רק על מקצת ישועתו שהוא תלוי ברחמי שמים.

אלא האדם צריך להאמין באמונה שלימה, שהכל הכל תלוי ביד ה', ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, ושקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט, והוא רק עושה השתדלות כפי מה שחייבה תורה, אבל ישועתו הוא רק ביד ה'. וכמו שפירש הרה"ק מרוזין זי"ע הפסוק (תהלים יג-ב) עד אנה תסתיר את פניך ממני, עד אנה אשית עצות בנפשי, והיינו עד מתי נמשך הסתרת פנים של הקב"ה על האדם, רק כל זמן אשר 'אשית עצות בנפשי', שנדמה לו לאדם שיכול להוציא עצמו מן המיצר, ורק כאשר כלו כל הקיצין, ומוסר כל בטחונו להשי"ת, ודאי הוא שהוא יעזור לו עכדה"ק.

והנה אנו עומדים סמוך לחמשה עשר באב, שלא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכו', ואמרו חז"ל (בבא בתרא קכא.) בטעמו, יום שכלו בו מתי מדבר וכו'. ופירש הרשב"ם שם, דאמר רבי לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין, וישנין בהן, ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים, והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה וכך עשו מ' שנה, יום לשנה יום לשנה הרי מ' שנה, בשנה אחרונה עשו כן, בדקו עצמן ונמצאו שלמים, אמרו שמא טעינו בחשבון, וכן ב' בו וכן ב"א וכן ב"ב וכן ב"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא, כיון דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו, ועשו משתה ושמחה ויום טוב ע"כ.

והנה מה שיצאו וחפרו כל שנה כל הכלל ישראל, ולא יצאה בת קול לאותן הט"ו אלף

למסור לו טעמי תורה וסתריה, וכל כך למה, מפני שאכף שכפף פיהו על דברי תורה] ע"כ. ויש לומר בזה, דידועים דברי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע בענין החזרה על הלימוד, שלא זה בלבד שכשחוזרים זוכרים, אלא עצם החזרה הוא סגולה לזכרון ע"כ. והביאור בזה אמרו, כי מה הבדל יש בין רפואה לסגולה, דרפואה משימים תחבושת על המכה, אבל סגולה אפילו שמניחים אותה במקום אחר, מועילה היא למכה שלא במקומה. וכן הוא לגבי מי שלמד כמה מסכתות, ואי אפשר לו לחזור על כולן רק על מקצתן, אז החזרה סגולה לזכרון, שהגם שחזר רק מסכת אחת, מכח הסגולה נשמרים בזכרון גם לימודו שאי אפשר לו לחזור כעת. וזהו כוונתם, הוא עמל במקום הזה, שחזר על לימוד מסכת אחת שלא ישכחהו, ותורתו עומלת לו במקום אחר, שגם שאר המסכתות לא ישכח, וכל כך למה, כי אכף עליו פיהו, שכופה את פיו לחזור פעם אחר פעם על לימודו, על כן יש בהחזרה סגולה לזכרון.

וגם יש לומר כי אמרו חז"ל (שם) כולו גופי דרופתקי נינהו [טרחנין, כלומר כל הגופין לעמל נבראו], אשרי לדוכי והוי דרופתקי דאורייתא [אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה] ע"כ. והיינו שעל ידי שמניח עמלו בתורה ירויח שלא יצטרך לעמול על שאר דברים. וכמו שאמרו (אבות ג-ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ ע"כ. וזהו הוא עמל במקום הזה, ועל ידי זה תורתו עומלת לו במקום אחר, שהתורה מסירה העמל שהיה לו לעמול במקום אחר.

וקרו לה יום תבר מגל, יש לומר דבפירוש רבינו גרשום שם כתב, דלפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה, היו מתבטלים בתלמוד תורה, ואותו יום שפסקו עשאוהו יום טוב, שמכאן ואילך היו עוסקין בתורה ע"ש. והנה אמרו (קידושין ל:) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ואם כן בזמן שהיו עסוקין בכריתת העצים והיו מתבטלים מהתורה, היה חסר להם התבלין נגד היצר הרע. ואמרו (שם) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר (ירמיה כג-כט) הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע ע"ש. הרי שמדמה את היצר שהוא כפטיש של ברזל, על כן ביום ההוא שחזרו ללימוד תורה, ויש להם תבלין נגד היצר הרע, היו קורין אותו יום תבר מגל, שיש להם כעת אש התורה, שהוא תבר מגל, אם ברזל הוא מתפוצץ, וכפטיש יפוצץ סלע.

נברא יכול להועיל בשום דבר הן ברפואה הן בפרנסה הן בכל ענינים כי אם הבורא הכל יתברך שמו. וכמו כן בברכת כי טוב ומטיב אתה ומברך השנים, וכן בכולם. וזה על דרך שאמר דוד המלך ע"ה ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני, אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי (תהלים קלא-א). והכוונה יש לומר דראוי היה להיות יושב ודומם, דהא אין מן הצורך לבקש מלפניו יתברך שמו, דהא כבר הרבה להטיב עמך במה שלא ידעת כלל ולא בקשת מאתו כלל, אלא עיקר מה שלא שויתי ודוממתי נפשי, היינו להורות שאני בבטחוני עליו יתברך שמו בבחינת כגמול עלי אמו שאינו בוטח על שום דבר חיצוני כי אם על שדי אמו לחודא. והנה מי שעיקר מגמתו בתפלה שרוצה דוקא שהשי"ת יקיים בקשתו הוא מרעיש וצועק בקול גדול כדרך המפציר לבקש, מה שאין כן במי שאין כוונתו אלא להורות על ידי זה שאין לו שום בטחון על שום נברא כי אם משליך כל יתרו על השי"ת, אם כן ענין זה דעיקרו הוא שלילה שמפנה לבו מבטחון של בשר ודם, אם כן אדרבא יותר מתקיים מחשבתו על ידי שמכוון לבו לייחד כל בטחונו ושברו על השי"ת, ונראה דהיינו דתיקנו רז"ל תפלת שמונה עשרה בחשאי עכדה"ק.

וזהו שאמרו, זכה תאות לבו נתת לו, והיינו כי מי שנפשו כבר מזוכך, ואין לו עוד צורך שהתפלה יקרב אותו לפנות לבו רק לתשועת ה', על כן עוד טרם יקראו ואני אענה, ותאות לבו נתת לו. אבל אם לא זכה, שלא זיכך עדיין חומרו להבין ולהשיג כי הכל הוא רק מה', אז וארשת שפתיו בל מנעת סלה, צריך להתפלל ולחזור ולהתפלל עד שיזכה לייחד כל בטחונו ושברו רק בה'.

ואמרו חז"ל (שם) עוד על יום ט"ו באב, שפסקו בו מלכרות עצים למערכה, וקרו ליה יום תבר מגל [שנשברו הקרדומות שאין צורך בהן לחטוב עצים], מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, ושאינו מוסיף יאסף ע"ש. והוספה זו בתורה הוא, הן בכמות להוסיף מן הלילה ללימודו, והן בהוספה לחזור על לימודו בסוף הזמן, ולחזור ולשנן להיות מן השונים פרקם עד מאה פעמים ואחוד. וכמאמרם (סנהדרין צט.) כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה, דומה לאדם שזורע ואינו קוצר ע"ש.

ואמרו (שם) עוד, נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו (משלי טז-כו), הוא עמל במקום הזה, ותורתו עומלת לו במקום אחר [מפני שעמל בתורה, תורה עומלת לו, שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה,

פרשת עקב

סעודה שלישית

בעיר דאוואס, שווייץ

כיראת ה', על כן הירא חכמים יהיה גם הוא כתלמיד חכם. ושמעון העמסוני לא יכול להדמות בנפשו ולשער איך אפשר מי שאינו תלמיד חכם, בשביל שהוא ירא חכמים יהיה איהו גופיה צורבא מרבנן, על כן פירש, עד שבא רבי עקיבא שהיה עם הארץ ונעשה תלמיד חכם, והבין שאפשריות הוא להיות איהו גופיה צורבא מרבנן, על כן דרש לרבות תלמידי חכמים ע"כ.

ובזה נראה לבאר מאמרם (ברכות לג:) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו וגו' (י"ב), אטו יראה מילתא זוטרתא, ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא ע"כ, והיא פליאה דהא משה לבני ישראל מדבר, ואצלם אין זה מילתא זוטרתא. אך הכוונה, כי משה רבינו נותן עצה לישראל שיגיעו לשלימות התורה בסגולה מיוחדת, והוא על ידי יראת תלמיד חכם להיות דחיל רבנן, וכמו שדרשו מ'את' ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים. וזהו ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך, מילתא זוטרתא, כי אם ליראה 'את' ה' אלקיך, ואז תזכה ללכת בכל דרכיו ולאבה אותו.

ועל פי זה יש לומר במה ששיבח דוד המלך חשיבותו של התורה (תהלים י"ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש וגו', הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים, ומסיים גם עבדך נזהר בשמרם עקב רב, והיינו כי לא רק שהתורה היא משיבת נפשו, עד שנחמדים לו מאלפי זהב וכסף, ולא רק ללמוד אלא גם לעשות, 'גם עבדך נזהר בהם' לקיימם בשלימותם, ומהיכן זכה לזה, על זה אמר 'בשמרם עקב רב', שהיה שומר עקביו בעת שנפטר מהרב לפסוע בדרך כבוד. וכמו שאמרו עליו חז"ל (ברכות ד.) שאמר דוד, כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבושת רבי וכו'. ולמה נקרא שמו מפיבושת, שהיה מבייש פני דוד בהלכה [בדברי הלכה היוצאים מפיו היה בוש לדוד, שפעמים היה טועה ואומר לו טעית], לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וכו', שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה ע"ש.

עוד יש לומר כי יש בפסוק זה והיה 'עקב' רמז על שמירת שבת קודש, אשר בבני ישראל יש מתחלה ששת ימי המעשה, ובסופו בעקב בא שבת

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם, ושמר ה' אלקיך לך וגו' (ו-יב). ברש"י אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון ע"כ. ובפשוטו הכוונה לגריעותא, שעבור שהמצוה קלה היא בעיניו, אינו נזהר בהם לקיימם, והוא דש בהן בעקביו. אמנם יש שפירשו למעליותא, כי יש הרבה מצות שמקיים האדם בהילוכו, דוגמת עליית רגלים שדש בעקביו, או הליכה למקדש מעט לתורה ותפלה בבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואם תשמרו מצות אלו שנצטוונו עליהם לדוש בעקביו, אז ושמר ה' אלקיך לך את הברכה.

ויש לומר דאיתא בגמרא (יומא נג.) רבא כד הוה מיפטיר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד דמנגפן כרעיה ומתוסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא. אמרו ליה לרב יוסף, [שהוא היה מאור עינים, ואינו מכיר בדבר] הכי עביד רבא. אמר ליה יהא רעוא דתרום רישך [תהיה ראש ישיבה] אכולה כרכא. הרי לנו כי השכר על כבוד תלמיד חכם בהליכתו ממנו, שיציאתו מן הרב הוא כדרך ביאתו, שזוכין להתעלות בתורה. ובאמת אמרו חז"ל כן (שבת כג.) דדחיל מרבנן איהו גופיה הוי צורבא מרבנן ע"ש וזהו שאמר הכתוב, והיה 'עקב' תשמעון, היינו הכבוד בהליכתו כשנפטר מרבו, אז תזכו דתהוי צורבא מרבנן, ותשמעון את המשפטים האלה, כי זהו סגולת מצוה זו, שאם אינו תלמיד חכם אז מתעלה להיות צורבא מרבנן, ואם הוא כבר צורבא מרבנן, אז זוכה דידיהו רישא אכולא כרכא. והנה כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו (אבות ה-יב), ולכן סיים עלה שבזה עוד יזכה 'ושמרתם ועשיתם אותם', שיוכל לקיים כל דברי התורה הזאת כראוי וכנכון.

ובחתם סופר בפרשתנו (מב.) כתב לבאר מה שאמרו חז"ל (פסחים כב:) רבי שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא (דברים ו-יג) פירש, אמרו לו תלמידיו רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן. אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש לרבות תלמידי חכמים. יש לומר כי אמרו חז"ל דדחיל מרבנן איהו גופיה הוה צורבא מרבנן. ונראה לי שיצא להם כן מיראת ה', שהצדיק מושל יראת אלקים, הקב"ה גזור והוא מבטל (מועד קטן טז:), ומסתמא יראת חכמים

נשאר בו רק מצוה אחת של שמירת שבת, ושאר התרי"ב מצוות חסרים ממנו.

והטעם שמצוות שמירת שבת לא פרוחה מהלוחות בעת שחטאו בהעגל, יש לומר דזה בא להורות על מאמרם (שבת קיח:) כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו שנאמר (ישעיה נב) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו, מחול לו ע"כ. ולכן נשאר מצוות שמירת שבת על הלוחות, להורות שבמצוה זו עדיין בידם לתקן מה שחטאו בהעגל. וזהו והיה 'עקב', אם תשמרו את השבת שהוא בסופו של ששת ימי המעשה, אז תשמעון את המשפטים 'האלה', יהיה בידכם לתקן גם החטא שאמרו אלה אלהיך ישראל.

והנה בני אדם הנמצאים כאן לנופש, כדאי להם לידע מה שכתוב בתורת משה בפרשתנו, על הפסוק ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך, השמר לך פן תשכח וגו' (ח-י). יראה כי הרי אנו מברכים ברכת המזון ומזכירים ברית ותורה וחוקיך שהודעתנו, כי זולת זה אין ראוי לברך על המזון, כי מה בצע בקיום הגוף העכור הזה, ואין האכילה וכל הנאת העולם הזה כדאים לברך השי"ת עליהם, אם לא שהם סבות לקיום בריתו ותורה וחוקים, אבל העושה האכילה עיקר ומברך רק על האכילה גרידא, יבוא להחשיב העולם הזה לדבר חשוב וימשך אחריו ולבסוף ישכח ה' ויסור מאחריו. על כן אמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה לבד, ולא על קיום מצותיה, השמר לך פן תשכח ע"כ.

וכמו כן כאשר נמצאים במקום נופש למנוחת הגוף, בודאי שיש ליתן שבח והודאה לה' שהמציא לו כל זאת, וכמה חסד ה' עליו שיוכל לחזק ולהבריא את גופו, אבל אם הכוונה הוא רק על טובת הגוף ועושה עסק מהבראת גופו, יוכל להמשך אחר זה לשאר תענוגי בני אדם, והשמר לך פן תשכח את ה' וכו'. אבל אם כוונתו לשמים, שיהא לו גוף בריא אחר כך לעבוד את ה' מהרחבת הדעת ובריות גופא ונהורא מעליא, ומזכיר ברית ותורה בתוך ברכתו לה', אז מעלה בזה הכל לשם ה'.

ויש לומר עוד במה שאמר והיה עקב תשמעון וגו', כי בשמחת בית השואבה מצינו (סוכה נג.) שחסידים ואנשי מעשה היו מודים ומשבחים לה' ואמרו, אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו. והבעלי תשובה היו אומרים, אשרי זקנותנו שכיפרה על ילדותנו ע"ש. והיינו כי בשעה שבא אדם לעשות חשבון נפשו כדי להטיב דרכו, אז היצר הרע מעביר

בא מנוחה (ולא כאומות העולם שיום מנוחתם הוא בתחלת השבוע ביום ראשון). והרי אמרו חז"ל (שבת קיט.) עשירין שבשאר ארצות במה הן זוכין, בשביל שמכבדין את השבת ע"ש. וזהו והיה 'עקב' תשמעון, אם תקיימו את יום השבת, אז תזכו וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגנך ותירשך וגו'.

ויש להוסיף עוד בהקדם לבאר בפרשתנו, ואפן וארד מן ההר וגו', ושני לוחות הברית על שתי ידי, וארא והנה חטאתם וגו', ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם (ט-טו). וכתוב באור החיים הק' צריך לדעת למה הוצרך לתופשם, והלא בידו היו. ואולי כשלא חטאו ישראל היו הלוחות גבוהות על יד משה, ולא היתה ידו משגת לקחת אותם, וכמו שדקדק לומר, ושני הלוחות על שתי ידי, ולא אמר בשתי ידי או בידי, אלא נתכוון לומר שלא היו בידיו ממש אלא גבוהות למעלה מידי וזהו נושאות עצמן, ואחר שראה העגל הוסר כח קדושתם והוצרך לתופשם בידו ע"כ.

אמנם יש לדקדק עוד דמתחלה קראם 'לוחות הברית', ושוב אמר רק 'לוחות'. וכתב בספר ביכורי אביב דבו נרמז מה שאמרו חז"ל (ירושלמי תענית ד-ה) דכשראה משה שחטאו בעגל, פרח הכתב והוכבדו עליו. וכן כתב בבעל הטורים 'ואשליכם' חסר יו"ד, שפרחו עשרת הדברות ממנו ע"כ. ולכן מתחלה וארד מן ההר ושני לוחות 'הברית' על שתי ידי, דאז עדיין היה קודם החטא לכן קראם לוחות הברית, אמנם אחר כך וארא והנה חטאתם לה' עשיתם לכם עגל מסכה וגו' ואתפוש בשני הלוחות, אז לא היו עוד לוחות הברית אלא לוחות אבנים שפרחו מהם האותיות ע"כ.

והנה מובא בשם מדרש כי גם אחר שפרחו האותיות מעל הלוחות, מכל מקום מצוות שבת שבלוחות נשארו ולא נשברו. ופירשו בזה מה שנאמר (בתפלת שמונה עשרה) ושני לוחות הברית הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת, היינו שגם אחר שהורידם מידינו לשברם, עדיין היה כתוב בהם שמירת שבת (עיין מעינה של תורה בפרשתנו בשם ספר קדושת אהרן מסאדיגורא).

ומבואר ברש"י (שמות כד-יב) דכל מצוות התורה הם כלולים בעשרת הדברות (במדב"ר יג-טו) ע"ש. ואם כן חוץ ממצוות שבת היו בהלוחות עוד תרי"ב מצוות. וזהו שאמר משה, שמתחלה קודם ששיבר הלוחות, היו שני לוחות 'הברית', על שתי ידי, שהיה בהם עוד תרי"ב מצוות, אבל אחר שחטאו בחטא העגל, ואתפוש בשני הלוחות, היה חסר מהם התרי"ב מצוות, ואין הם עוד לוחות הברית, שלא

מאוחר לקבל על עצמו עול תורה ומצותיה. ושמרתם ועשיתם אותם, גם אז יש לתקן מה שהחסיר, ואז ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע 'לאבותיך', שגם אברהם אבינו לא התחיל עבודת קונו משחר טל ילדותו, ואף על פי כן נשבע לו ה' לשמור בריתו וחסדו עמו.

ומה גם כאשר עומדים בסוף השנה, בהעקב של השנה, יש לשום לב להשתדל לתקן את העבר. וכמו שפירשו מאמרם (ב"ר כא-ו) אין ועתה אלא לשון תשובה, כי המבקש לעשות תשובה יש להעביר מפניו את כל עברו, ולחשוב שזה עתה נולד, ומתייצב על דרך הטוב, ויחשוב בלבו רק המצב הנוכחי של 'עתה', מבלי להביא בחשבון את חטאיו בעבר, ורק אחר שהתייצב על דרך הטוב יבקש כפרה על עונותיו הקודמים, וכן יזכנו לשוב אל ה' באמת ובלבב שלם, ונוכח לכתובה וחתימה טובה ושנת גאולה וישועה בב"א.

נגד עיניו כל פשעיו ומטיח בפניו ואומר, אתה חושב לעשות תשובה, זכר נא כמה עבירות חמורות עברת. נכתם עונך לפני בוראך, ותשובתך לא תועיל עוד. אבל האמת הוא כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ומועטים המה שיוכלו לומר אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנתנו, אבל מכל מקום עדיין לא מאוחר, ויש להתחזק לנצל את ימי הזקנה לתקן העבר, עד שיוכל לומר אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו.

ויש ליקח חיזוק מהאבות הקדושים, שאברהם אבינו זכה להיות הראש של האבות, ואחד היה אברהם שהקב"ה קראו אברהם אודהי (ישעיה מא-ח), והוא הכיר את בוראו רק בהיותו בן מ"ח שנה (ב"ר סד-ד), ולא היה יכול לומר אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו, ומכל מקום נתעלה למדריגה רבה ועילאה להיות מהמרכבה העליונה, וזהו שאמר והיה 'עקב' תשמעון את המשפטים האלה, גם כאשר עומד האדם כבר בסוף ימי חייו בימי הזקנה, עדיין לא

— פרישת ראה —

סעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

עוד יש להבין מה שמצינו בקריעת ים סוף שאמר הכתוב (תהלים קי-יא) ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר. ואיתא בילקוט שם (רמז תתסד) רבי נחמיה אומר פרעה נשתייר לעצמו שנאמר (שמות ט-טז) ואולם בעבור זאת העמדתיך ע"ש. והיא פליאה שפרעה שעמד בראש המלכות למרר חיי היהודים בחומר ובלבנים הוא ניצול ולא נטבע בים, ועבדיו ואנשי עמו שעשו רק בשליחותו המה טבעו בים ולא נשאר מהם אחד.

אך הענין הוא, על פי מה שכתב בחתם סופר בפרשתנו (נד.) דיש לרשע זכות וטובה בהכרתו, ונתקדש השם על ידו, כפרעה והמן, ולא כל רשע זוכה, ורשע כזה לא נקרא אובד, שאיננו נאבד וזכרו לעד קיים לקידוש ה'. על כן אמרו חז"ל (סנהדרין לט:.) שבשעת קריעת ים סוף בקשו מלאכים לומר שירה, ואמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני, אף על גב דישאל שוררו על הים, היינו אחר שויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר, דלא נאבדו מצריים כי נתקדש שמו על ידם, אך קודם לזה היה עדיין וימרו על ים בים סוף, ובקשו מלאכי השרת לומר שירה, אז אמר הקב"ה מעשי ידי טובעין, כי המה אבודים בלי תועלת יוצא מהם עדיין ואתם אומרים שירה. ועל דרך זה יש לפרש מה שאמר משה רבינו ע"ה בתוכחתו לישראל (יא-ד) ויאבדם ה' עד היום הזה,

אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים וגו', לא תעשון כן לה' אלקיכם, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה (יב-ב). הנה זכיתי בשבוע העל"ט להשתטח על קברו של מרן החתם סופר זי"ע, והתפללתי שם תפלת שחרית, ועלה בדעתי לפרש הפסוקים דלהלן על פי דברי קדשו בפרשתנו. שהכתוב אומר, לאסור מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל, לעשות בהם משפט כתוב, הדר הוא לכל חסידיו הללויה (תהלים קמט-ט). ויש להבין הכוונה באמרו 'משפט כתוב'.

ונבאר גם כן מה שאמרו חז"ל (יומא כט.) למנצח על אילת השחר (תהלים כב-א), אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר, לומר לך מה שחר סוף כל הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים. ופריך עלה והאיכא חנוכה, ומשני ניתנה ליכתב קא אמינא ע"כ. ולכאורה הא גופא יש להבין, מאי שנא אסתר מחנוכה, דאסתר ניתנה להכתב וחנוכה לא. ובפשוטו הטעם דאיתא בגמרא (מגילה ז.) שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות, שלחו לה (משלי כב-ב) הלא כתבתי לך שלישים, שלישים ולא רביעים, עד שמצאו לה מקרא מן התורה וכו' ע"ש. ואם כן על חנוכה שאין לנו קרא להתיר, על כן לא ניתנה ליכתב.

ובמשה עבדו, על ידי איבודן של המצריים, אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת.

ובזה פירש בחתם סופר המשך הכתובים בפרשתנו, אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים, וברש"י אבד, ואחר כן תאבדון, מכאן לעוקר עבודה שצריך לשרש אחריה (ספרי יב-ו) ע"כ. ומסיים עלה הכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם. והיינו כי בעיר הנדחת צוה ה' והיתה תל עולם לא תבנה עוד (יג-יז), להשאיר לזכר עולם שהיה כאן עיר הנדחת ויתקדש שם שמים על ידי רשעי ישראל ויהיה להם קצת תיקון, אך בגויים עובדי עבודה זרה לא רצה הקב"ה להשאיר להם שורש וענף כדי שלא יהיה רשומן ניכר, ולא יתקדש שם שמים על ידם, על כן אמר אבד תאבדון, שישרשו אחריה מבלי השאיר לה שורש וענף, ונמצא על ידי זה אבוד"ה לגמרי, אך לא תעשון כן לה' אלקיכם, פי' בהרוג רשעי ישראל לא תעשון כן לאבד שרשו, אלא אדרבא והיתה תל עולם לזכר עולם שהיה פה עיר הנדחת, ונתקדש השם, ויהיה קצת תיקון לרשעים הללו, מה שאין כן בעובדי עבודה זרה נאמר אבד תאבדון כנ"ל ע"כ.

ואמר הכתוב שוב, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה (יב-ה). ונראה הכוונה, דאיתא בגמרא (מגילה טז): ויפול על צוארי בנימין אחיו (בראשית מה-יד), כמה צוארין הוו ליה לבנימין, אמר רבי אלעזר בכה על שני מקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב, ובנימין בכה על צואריו, בכה על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף ועתידי ליחרב ע"כ. וכתב במהרש"א דלשון צואר רומז לבית המקדש, וכדכתיב (שיר ד-ב) כמגדל דוד צוארך, זה בית המקדש (שהש"ר שם), דכמו שהצואר נמצא בחלקו העליון של גוף האדם, והוא הודו ויופיו של אדם, כך בית המקדש הוא בגובהה של ארץ ישראל, והוא הודם של ישראל ע"כ.

ויש לומר עוד דאיתא בגמרא (זבחים נד): דרש רבא מאי דכתיב (שמואל א יט-יח) וילך הוא ושמואל וישבו בניות ברמה, וכי מה ענין נזירות אצל רמה, אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בניו של עולם. אמרי כתיב (דברים יז-ח) וקמת ועלית אל המקום, מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות, לא הוו ידעי דוכתייה היכא, אייתו ספר יהושע בכלהו כתיב וירד ועלה הגבול ותאר הגבול, בשבת בנימין ועלה כתיב וירד לא כתיב, אמרי שמע מינה הכא הוא מקומו. סבור למבנייה בעין עיטם דמדלי, אמרי ניתני ביה קליל כדכתיב (שם לג-יב) ובין כתפיו. שכן ואיבעית אימא גמירי דסנהדרין בחלקו דיהודה ושכינה בחלקו דבנימין, ואי מדלינן ליה

פירש היותכם עדיין אינכם מאמינים, נמצא לחנם נטבעו מצרים והמה אבודים עד היום הזה עכ"ל. ק. ויש להמתיק סיום דבריו, דהרי הכתוב אומר (דברים כט-ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה. ודרשו חז"ל (עבודה זרה ה.) שמע מינה דלא קאים אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין ע"ש. ואם כן ביום הזה נתעלו להבין ולהשכיל ולהכיר, ולכן ויאבדם ה' רק עד היום הזה, כי מהיום שבאו לכלל השגה אין הם אבודים עוד.

עכ"פ מבואר מדבריו, דכדי שיתקדש שם שמים במפלת הרשע צריכין לזה זכות, ולא כן רשע זוכה. והנה כל אלה שנטבעו בים, יש להם חלק בהקידוש שם שמים שיצאה בקריעת ים סוף, אשר שמעו עמים ירגזון, וגם בני ישראל נתעלו לוייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. אבל פרעה שעמד בראשם לשעבד את ישראל עד שאמר לא ידעתי את ה', על כן לא היה לו זכות שיגיע ממנו קידוש שם שמים, כי אז לא היה נקרא אובד, אלא זכרו קיים. והמבזה שם ה' לומר לא ידעתי את ה', לא יזכה שיצא ממנו קידוש שם שמים, ולכן לא נותר בהם עד אחד, ופרעה נשתייר.

וכמו כן היה בימי מרדכי ואסתר, שהמן היה בו ניצוץ של קדושה, אשר עבור זה זכה שיתקדש שם שמים על ידו בתלייתו, וגרם לימי משתנה ושמחה של ימי הפורים, וגם זכה שמבני בניו למדו תורה בבני ברק (גיטין נז:). ועל כן זכה גם כן שיכתב שמו בדיו ואשורית במגילת אסתר, להזכירו דור דור, אשר על ידו נתקדש שם שמים, ומגילת אסתר ניתנה להכתב. לא כן מלכות יון הרשעה, לא זכו שיתפרסם שם, ואין אנו מזכירין שמו של אנטיוכוס הרשע ושרי צבאיו. ואין עושין שום זכר על ניצוח המלחמה, רק על הנס דנרות שנעשה בבית ה', שהמציא להם פך שמן להדליק ממנה שמונה ימים, וחנוכה לא ניתנה להכתב, כי לא היו הרשעים הללו ראויין לזה, אלא אחריהם עדי אובד, שלא ישאר מהם זכר.

וזוהו שאמר דוד המלך בתפלתו, שיזכה לראות במפלת אויביו, לאסור מלכיהם בזיקים ונכבדיהם בכבלי ברזל, ולכאורה הלא הקב"ה מצטער גם בשפיכת דמם של הרשעים, ומעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה, ואיך יכולים להלל על זה. לכן סיים, לעשות בהם משפט 'כתוב', שיזכה שהמשפט שיעשה בהם יהיה כתוב לדור ודור, ומזה יתקדש שם שמים, ואז אין הם קרויים אבודים, ומשפט כזה הדר הוא לכל חסידיו והללו י-ה, כי יש לרשע זכות וטובה כאשר מתקדש שם שמים על ידו, ואחר שהגיעו ישראל למדריגת וייראו העם את ה' ויאמינו בה'

מתפליג טובא, מוטב דניתתי ביה פורתא כדכתיב ובין כתפיו שכן ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדוד, כדכתיב (תהלים סט-י) כי קנאת ביתך אכלתני ע"כ. הרי לנו דבית המקדש נבנה בין כתפיו, והוא מקום הצואר שעומד, בין הכתפים, ולכן נקרא הבית המקדש בשם התואר 'צואר', בין כתפיו שכן.

ובחנתם סופר בפרשתנו (נו). כתב דנראה שזה היה טעותו של יעקב, שנאמר (בראשית כח-טז) וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, וברש"י שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה ע"כ. כי יודע היה שכאן מקום הר המוריה, שהרי יהב דעתיה למיהדר להתפלל במקום שהתפללו בו אבותיו. אך סבור היה שמקום השכינה בעליונו של הר, על כן ישן הוא בין כתפיו. ואמנם נודע לו עתה ששכב במקום השכינה ממש ע"כ. ויש להוסיף רמז, וישכב במקום ההוא (כח-יא), שכ"ב נוטריקון בין כתפיו ש'כן, שבמקום ההוא שכב.

ובאמת יש להבין טעמא מאי לא נבנה המקדש למעלה בראשו, אלא נמוך מעט בין כתפיו. וגם מה שאמרו שעל דבר זה נתקנא בו דואג האדומי, צריך ביאור מהו הקנאה בזה, אשר רק קנאת 'ביתך' אכלתני. ונראה כי חשיבות ומעלת לימוד התורה, הוא רק כדי שעל ידי זה יבוא לידי מעשה, וכמאמרם (קידושין מ). תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. וכמו שרמזו אדם 'לעמל' יולד (איוב ב-ז), וכתב במהרש"א (סנהדרין עט:) דהוא נוטריקון ל'למוד ע'ל מ'נת ל'עשות. ובגמרא (יומא עב:) מאי דכתיב (דברים ד-מד) וזאת התורה אשר שם משה, זכה [ללמוד לשמה ולקיימה] נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה ע"ש.

והנה שכל התורה הוא בראשו של אדם במוחו, אבל קיום המצות למעשה הוא בידיים היוצאים מכתפיו, והשראת השכינה הוא רק בין כתפיו, כאשר לימודו הוא על מנת לעשות, ולא על הראש לבדו. ולכן נקרא הבית המקדש בשם צואר שמחבר הראש עם כלי המעשה שבגוף, כי זהו עיקר עבודת האדם שהתלמוד יביאנו לידי מעשה.

והנה בנין המקדש בא ללמד על האדם איך יעשה גם הוא את עצמו מוכשר להשראת השכינה, וכמו שנאמר (שמות כה-ח) ועשו לי מקדש ושכנתי

בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל, וככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, שיש להאדם לעשות את עצמו מקום השראת השכינה, והוא בעשותו כתבנית המשכן. והיינו שהשראת השכינה אינה על הראש גרידא שעוסק בתורה, אלא בין כתפיו שכן, המקדש הוא הצואר המחברת הראש עם כלי המעשה, ורק שם שורה שכינת ה'.

וזה היה החילוק בין דואג לדוד המלך, שדואג גדול בתורה היה, עד שארבע מאות בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ולא אפשר להו חד, אך הקב"ה אמר עליו, ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך (תהלים נ-ט), אין תורתו של דואג אלא משפה ולחוץ, [עלי פיך ולא בלב], וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קו:), וכל תורתו היה רק בראשו ולא הביאו לידי מעשה. ולעומת זה דוד המלך, לא רק שזכה לקיים מצות ה' מה שנצטווה, אלא העיד על עצמו שמרה נפשי כי חסיד אני (שם פו-א), שהיה עושה גם לפניו משורת הדין.

ולכן כאשר דרש דוד מקום בנין המקדש, שאין השראת השכינה בראשו אלא בין כתפיו, כי אין חשיבות לתורה רק כאשר הוא על מנת לעשות, והבית המקדש הוא כמגדל דוד צוארך, שמחבר הראש עם כלי המעשה, ורק שם שורה השכינה, אשר למדריגה זו לא זכה דואג, שתורתו היה מן השפה ולחוץ, אלא דוד זכה לזה, וה' עמו (שמואל א טז-יח), שהיה עליו השראת השכינה, והלכה כמותו בכל מקום (סנהדרין צג:), על זה נתקנא בו דואג, וקנאת ביתך אכלתני.

וזהו שרמזו לנו הכתוב, לשכנו תדרשו ובאת שמה, כי אמרו חז"ל (ראש השנה ל). ציון הוא דורש אין לה (ירמיה לז-ז), מכלל דבעי דרישה ע"ש. ונרמז בזה שצריך אדם לחקור ולדרוש על מקום השראת השכינה, אשר ככל אני מראה אותך את תבנית המשכן וכן תעשו, ולהתבונן כי לא השרה ה' שכינתו על הראש אלא בין כתפיו, שמשם יוצא כלי המעשה שבאדם. ולשכנו תדרשו, דרוש תדרשו לברר באיזה מקום בדיוק השרה שכינתו, ובאת שמה, גם אתה יש לך לבוא שמה, להיות בעצמו היכל ה', שישרה ה' שכינתו בין כתפיו.

נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' אלימלך שארף הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' מענדל האלפערין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' אשר יואל פאללאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' דוד קאהאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הנכדה למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' שלמה זלמן ניהווי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב
נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' הערשל טענענבוים הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' אבא פיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' אשר כהנא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' שלום מערמעלשטיין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתנדב ע"י יודיעו מה"ד ר' הערשל פאלל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב